

КОСТРИЦЯ ПОРЦІУСА

Festuca porcii Hack.

Родина Тонконогові (Злакові) — Poaceae (Gramineae)

Природоохоронний статус виду
Вразливий.

Наукове значення
Ендемік пд.-сх. Карпат.

Ареал виду та його поширення в Україні
Сх. та Пд. Карпати. В Україні росте у Чорногорі та Чивчино-Гринявських горах. Адм. регіони: Ів, Зк, Чц.

Чисельність та структура популяцій
За сприятливих умов формує багаточисленні за кількістю особин популяції, в яких рослини мають досить великі дернини (Чорногора — ур. Цибульник; Чивчино-Гриняви — ур. Глистовате). На кам'янистих схилах практично не утворює дернин і трапляється поодинокими особинами, що складаються з одного генеративного та декількох вегетативних пагонів (г. Петросул, г. Чивчин).

Причини зміни чисельності
Надмірний випас, зміни гідрологічного режиму внаслідок вирубування лісів.

Умови місцезростання
Високогірний вид, трапляється на верхній межі лісового та у субальпійському поясі на висоті 1300–1600 м н.р.м. Росте на болотах і заболочених луках у смузі криволісся. Значно рідше трапляється на кам'янистих схилах і розсипищах за умов достатнього зво-

ження. У Чивчино-Гринявських горах утворює ендемічні болотні угруповання з *Carex paniculata* — асоціація *Cariceto-Festucetum porcii* (кл. *Magnocaricetea*), також трапляється у складі угруповань союзу *Molinion*. Психрофіт, гігрофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічний кореневищний нещільнодернинний злак 50–90 см заввишки. Листки генеративних пагонів плоскі, 2–4 мм завширшки, з війчасто опушеним язичком, вегетативні пагони напівзгорнені, 1–1,5 мм у діаметрі. Волоть розлога, близько 15 см; колоски 8–10 мм завдовжки, 4–7-квіткові; нижня квіткова луска 4–6 мм завдовжки, гола, ость до 2 мм. Цвіте у липні–серпні,

плодоносить у серпні–вересні. Розмножується насінням і вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Карпатському НПП та Карпатському БЗ. Доцільним є моніторинг популяцій. Заборонено порушення місць зростання, організацію надмірного випасу та зміну гідрологічного режиму.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Кормове, протиерозійне.

Основні джерела інформації

Беднарська, 2001, 2003; Злаки Украины, 1977; ЧКУ, 1996; Markgraf-Dannenberg, 1980; Pawłowski, 1937.

Автори: І.О. Беднарська, О.О. Кагало
Фото: О.О. Кагало

КОСТРИЦЯ СКЕЛЬНА

Festuca saxatilis Schur (*F. rupicola* Heuff. subsp. *saxatilis* (Schur) Rausch.)

Родина Тонконогові (Злакові) — Poaceae (Gramineae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення
Рідкісний вид Сх. і Пд. Карпат.

Ареал виду та його поширення в Україні
Пд. та Сх. Карпати, Пн. Балкани, Сх. Альпи, Кавказ. В Україні росте у Чивчино-Гринявських горах (г. Будийовська Велика, Гнетеса, Лоздун, Сулігул, Чивчин, хр. Чорний Діл — ур. Великий Камінь, водорозділ рр. Чорний і Білий Черемош), Чорногорі (г. Петрос), Мармароських Альпах (г. Петрос Мармароський, Ненеска), Угольсько-Широколужанському масиві. Потребують підтвердження локалітети в Сх. Бескидах на г. Стій і Стінка. Адм. регіони: Ів, Зк, Чц.

Чисельність та структура популяцій
Росте окремими дернинами на скелях та утворює угруповання у високогір'ї, що займають площі від 20–30 до 300 м².

Причини зміни чисельності
У високогір'ї — надмірне випасання та витоптування, а на вапнякових скелях у середньогір'ї — затінення внаслідок заростання скель чагарниками й деревами.

Умови місцезростання
У субальпійському поясі на висоті 1400–1800 м н.р.м. На пд.-сх. і пд.-зх. схилах вапнякових та андезитових скелях, на кам'янистих осипищах, багатих на карбонати пісковиц, щебенистих малопотужних ґрунтах, де формує

ендемічне угруповання *Festucetum saxatilis* (кл. *Elymo-Seslerietea*). В Угольському масиві, на висоті 700–1050 м н.р.м. — на полицях, у тріщинах. На андезитових скелях на г. Петрос Мармароський росте у складі дуже рідкісного угруповання *F. saxatilis*-*Carex sempervirens*. Петрофіт, мезоксерофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічний щільнодернинний злак 25–40 см заввишки. Листки сизо-зелені, 15–30 см завдовжки (від 1/2 висоти стебла до самої волоті), ззовні майже голі. Волоть не щільна, 5–8 см завдовжки, вісь та гілочки гладкі, рідко шорсткі. Колоски 3–5-квіткові. Верхня колоскова луска 3–4,5 мм; нижня 2–3,5 мм завдовжки. Нижня

квітова луска 4–5 мм; гола або слабо шорстка зверху; ость 1,5–2,5 мм. Цвіте у червні–липні, плодоносить у липні–серпні. Розмножується насінням.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється в Угольському та Мармароському масивах Карпатського БЗ. Необхідний моніторинг популяцій. Заборонено організацію стійбищ та надмірне випасання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення
Декоративне, протиерозійне, ґрунотвірне.

Основні джерела інформації
Алексеев, Соколовская, Пробатова, 1988; Беднарська, 2001; Зеленая Книга Украинской ССР, 1987; Злаки СССР, 1976; Малиновський, Кричфалуший, 2002; Стойко та ін., 1998; Тасенкевич, 1982; Beldie, 1972; Deyl, 1940; Hackel, 1882; Krahulec, 1987; Nyárády, Nyárády, 1964; Pawłowski, Walas, 1949.

Автори: Л.О. Тасенкевич, І.О. Беднарська,
О.О. Кагало
Фото: І.О. Беднарська

КЕЛЕРІЯ ТАЛІЄВА

Koeleria talievii Lavrenko

Родина Тонконогові (Злакові) — Poaceae (Gramineae)

Природоохоронний статус виду
Неоцінений.

Наукове значення
Стенотопний ендемічний вид.

Ареал виду та його поширення в Україні
Поширений у бас. р. Дон. В Україні — бас. Сіверського Дінця та його приток. Адм. регіони: Хр, Дц, Лг.

Чисельність та структура популяцій
Трапляється спорадично, проте місцями утворює зарості. При невисокій задернованості ґрунту популяції повночленні. Загалом площа місцезростань та чисельність популяцій знижується.

Причини зміни чисельності
Вузька екологічна амплітуда виду. Руйнування місць зростання внаслідок випасу худоби, добування крейди тощо.

Умови місцезростання
Крейдяні відслонення та осипища, схили з розрідженим рослинним покривом. Зростає переважно в карбонатно-степових угрупованнях союзу *Centaureo carbonati-Koelerion talievii* (кл. *Festuco-Brometea*), де досить часто є едифікатором. Менш густі зарості формуються на рухливих крейדיаних відслоненнях у складі

томілярних угруповань класу *Helianthemo-Thymetea*. Ксерофіт. Карбонатofil.

Загальна біоморфологічна характеристика
Гемікриптофіт. Багаторічна трав'яна рослина 20–50 см заввишки. Утворює невеликі дернини. Стебла та безплідні пагони біля основи вкриті піхвами відмерлих листків, через що виглядають бульбоподібно потовщеними. Листки голі, сизуваті, зверху густо вкриті шипиками. Волоть 5–10 см завдовжки, вузька, циліндрична, догори й донизу звужується, вісь волоті пухнаста. Колоски 2–3-квіткові, зеленуваті, інколи з фіолетовим відтінком. Колоскові луски широколанцетні, загострені, нерівні. Нижня квіткова луска опушена лише низу. Цвіте у травні–червні. Плодо-

носить у червні–липні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони
Охороняється у відділенні «Крейдова флора» Українського степового ПЗ, НПП «Святі Гори», в пам'ятці природи загальнодержавного значення «Маяцька дача» (Донецька обл.). Необхідно створити нові заповідні об'єкти в усіх місцях масового зростання виду, проводити моніторинг стану популяцій. Заборонено добування крейди, терасування та заліснення схилів, надмірний випас худоби.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах
Вирощують у Донецькому ботанічному саду НАН України.

Господарське та комерційне значення
Протиерозійне, ґрунтотвірне, декоративне.

Основні джерела інформації
Бурда, Остапко, Ларин, 1995; Злаки України, 1977; Коротченко, 2001; Морозюк, 1971; Определитель высших растений Украины, 1987; Рідкісні й зникаючі рослини Луганської області, 2003; Флора УРСР, 1940; ЧКУ, 1996.

Автори: І.А. Коротченко, С.С. Морозюк
Фото: В.М. Остапко

ГОРЯНКА ДВОРЯДНА

Oreochloa disticha (Wulfen) Link (*Poa disticha* Wulfen, *Sesleria disticha* (Wulfen) Pers.)

Родина Тонконогові (Злакові) — Poaceae (Gramineae)

Природоохоронний статус виду
Зникаючий.

Наукове значення

Середньоєвропейський високогірний (альпійський) диз'юнктивно поширений вид на пн.-сх. межі ареалу.

Ареал виду та його поширення в Україні

Піренеї, Центральні і Сх. Альпи, Карпати. В Україні дуже рідко на хребтах Чорногора (г. Туркул) і Свидовець (г. Мала Близниця). Адм. регіони: Ів, Зк.

Чисельність та структура популяцій

Популяції малі. На г. Туркул у Чорногорі протягом останніх 20 років відбулося значне зменшення чисельності особин і площі популяції, зниження ролі з домінантної до асектаторної. Тривають процеси старіння і зниження життєвості популяції. Цвітіння і плодоношення нерегулярні. Центральна частина популяції елімінувала. Чисельність 120–130 особин, що загалом вкривають менше 2 м².

Причини зміни чисельності

Зростає рекреаційне навантаження — пролягає популярний туристичний маршрут. Хоча вид високорезистентний до витоптування, проте ділянки оголеного ґрунту навіть на маленьких площах (квадратні дециметри) колонізуються дуже повільно — десятиліттями.

Умови місцезростання

В альпійському поясі на висоті 1800 н.р.м. на

вершинних вирівняних ділянках, що продуваються інтенсивними вітрами, на плитках, багатих на гумус безвапнякових альпійських торф'янистих ґрунтах кислої реакції, серед кам'яних плит, на ділянках з низьким травостоєм за участі щільнодернинних видів *Festuca airoides* і *Juncus trifidus*. Діагностичний вид союзу *Caricion curvulae* (кл. *Juncetea trifidi*), котрий об'єднує первинні трав'яні угруповання альпійського поясу. Мезофіт.

Загальна біоморфологічна характеристика

Гемікриптофіт. Багаторічна щільнодернинна рослина 10–20 см заввишки. Стебла тонкі, міцні, гладкі, під суцвіттям шорхувато опушені. Листкова пластинка безплідних пагонів складена, 0,2–0,6 мм за

вширшки, гладка. Верхні стеблові листки 1–3 см завдовжки, прикореневі 10–15 см; язичок біля 3 мм. Суцвіття складний колос, з дворядно розташованими колосками, 1–1,5 см завдовжки. Колоски яйцеподібні, 3–4-квіткові, сидять або на дуже коротких ніжках. Нижня квіткова луска з 5 жилками, по кілю шорхувата. Цвіте у липні–серпні. Розмножується насінням та вегетативно.

Режим збереження популяцій та заходи з охорони

Охороняється в Карпатському НПП і Карпатському БЗ. Для збереження популяції на г. Туркул необхідно обмежити доступ туристів на її вершину облаштуванням обвідної стежки. Заборонено збирання, гербаризацію рослин, порушення умов місцезростання.

Розмноження та розведення у спеціально створених умовах

Відомостей немає.

Господарське та комерційне значення

Протиерозійне, ґрунтозахисне.

Основні джерела інформації

Кияк, 1997; Малиновський, Крічфалушій, 2002; Царик, Жияєв, Кияк та ін., 2004; ЧКУ, 1996.

Автор: В.Г. Кияк
Фото: О.О. Кагало

